

Høringsnotat om forslag til lov om bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter med væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål

Indholdsfortegnelse

1. Høringen	1
1.1. Høringsperiode	1
1.2. Hørte myndigheder og organisationer mv.	2
2. Høringssvar	5
2.1. Generelle bemærkninger til lovforslaget	5
2.2. Bemærkninger til de enkelte punkter i lovforslaget	7
2.2.1. Lovens anvendelsesområde	7
2.2.2. Væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål	9
2.2.3. Fravigelse af anden lovgivning	11
2.2.4. Afskæring af klageadgang	12
2.2.5. Fravigelse af anden lovgivning uden offentlighedens inddragelse	14
2.2.6. Forhandling med forsvarsministeren og ministeren for samfundssikkerhed og beredskab	15
2.2.7. Særlige regler om arbejder på ledninger	16
2.2.8. Ekspropriation	19
2.2.9. Forholdet til EU-retten	21
2.2.10. Udløbsbestemmelse	22
2.2.11. Domstolsprøvelse	24
2.2.12. Parlamentarisk kontrol	26
2.2.13. Øvrige bemærkninger	28
3. Lovforslaget i forhold til lovudkastet	29

Dato: 11. juli 2025

Enhed: Offentlig Ret

Sagsnr.: 2025/007127

Dok.nr.: 1099140

Bilag: Ingen

Forsvarsministeriet

Holmens Kanal 9

1060 København K

1. Høringen

1.1. Høringsperiode

Et udkast til forslag til lov om bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter med væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål har i perioden fra den 19. maj til den 16. juni 2025 (28 dage) været sendt i høring hos en række myndigheder, organisationer mv.

Udkastet til lovforslag blev den 19. maj 2025 endvidere sendt til Folketingets Forsvars-, Samfundssikkerheds- og Beredskabsudvalg til orientering.

Herudover blev udkastet til lovforslag offentliggjort på Høringsportalen den 19. maj 2025.

1.2. Hørte myndigheder og organisationer mv.

Nedenfor følger en alfabetisk oversigt over hørte myndigheder og organisationer mv.

Ud for hver høringspart er det ved afkrydsning angivet, om der er modtaget høringssvar, og om høringsparten i givet fald har haft bemærkninger til udkastet til lovforslag.

Oversigten omfatter herudover interessenter, som ikke er blandt de hørte myndigheder, organisationer mv., men som på egen foranledning har sendt bemærkninger til udkastet til lovforslag. Sådanne interessenter er markeret med *.

Høringspart	Hørings-svar modtaget	Bemærkninger	Ingen bemærkninger	Ønsker ikke at afgive høringssvar
Advokatrådet	X	X		
Akademikerne (AC)				
Amnesty International				
Arbejderbevægelsens Erhvervsråd				
Biobrændselsforeningen				
Copenhagen Business School (CBS) – CBS LAW				
Crossbridge Energy Fredericia				
Daka				
Danmarks Fiskeriforening				
Danmarks Jægerforbund				
Danmarks Naturfredningsforening	X	X		
Danmarks Sportsfiskerforbund				
Danoil Exploration A/S				

Dansk Botanisk Forening				
Dansk Energi				
Dansk Erhverv	X	X		
Dansk Fjernvarme	X	X		
Dansk Industri				
Dansk Ornitologisk Forening				
Dansk Skovforening	X	X		
Danske Advokater	X	X		
Danske Vandværker*	X	X		
Danske Havne				
Danske Landskabsarkitekter				
Danske Regioner				
DANVA (Dansk Vand- og Spildevandsforening)	X	X		
DCC Energi Naturgas				
Den Danske Dommerforening				
Drivkraft Danmark				
Energiklagenævnet				
Energinet	X	X		
Evida				
FDO				
FH (Fagbevægelsens Hovedorganisation)				
Forenede Danske Antenneanlæg*	X	X		
Forsikring & Pension (F&P)*	X	X		
Fredericia Kommune	X	X		
Friluftsrådet				
Greenpeace Danmark				
Green Power Denmark	X	X		
Haderslev Kommune	X	X		

Ineos Danmark				
Institut for Men- neskerettigheder				
Justitia	X	X		
Kalundborg Refi- nary				
Kommunernes Landsforening (KL)	X	X		
Københavns Uni- versitet				
Landbrug og Fø- devarer				
Landdistrikternes Fællesråd				
NOAH				
Noreco				
Olie Gas Danmark				
Parcelhusejernes Landsforening				
Retspolitisk For- ening				
Roskilde Universi- tet				
Rådet for Grøn Omstilling				
Samtlige byrets- præsidenter				
Samtlige kommu- ner				
Samtlige regioner				
Syddansk Univer- sitet				
Total S.A.				
Tænk tanken HAV				
Vattenfall A/S				
Vestre Landsret	X			X
WWF Verdensna- turfonden				
Ørsted (Danish Oil Pipe A/S)	X	X		
Østre Landsret	X			X
Aalborg Universi- tet				
Aarhus Universitet				

2. Høringssvar

Nedenfor gengives de væsentligste punkter i de indkomne høringssvar om udkastet til lovforslag.

Forsvarsministeriets bemærkninger til høringssvarene, herunder om der er foretaget ændringer i anledning af høringssvarene, er skrevet med *kursiv*.

Under afsnit 3 er det opsummeret, hvilke ændringer der er foretaget i forhold til det udkast, som har været i offentlig høring. Her omtales også ændringer, som ikke har baggrund i modtagne høringssvar, men som er foretaget på Forsvarsministeriets egen foranledning.

2.1. Generelle bemærkninger til lovforslaget

Advokatrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Erhverv, Dansk Skovforening, Danske Vandværker, Danske Advokater, Forenede Danske Antenneanlæg (FDA), Forsikring & Pension, Fredericia Kommune, Haderslev Kommune og Kommunernes Landsforening (KL) anerkender grundlæggende behovet for og/eller nødvendigheden af lovforslaget.

Danske Advokater, DANVA og Forenede Danske Antenneanlæg (FDA) bemærker, at der er tale om vidtgående lovgivning.

Danske Advokater bemærker, at anvendelsen af lovgivning af denne karakter efter organisationens opfattelse alene må ske undtagelsesvist og med videst mulig respekt for borgernes frihed, retssikkerhed og ejendom.

Advokatrådet bemærker, at anvendelsen af bestemmelserne i loven så vidt muligt bør ske med fornøden hensyntagen til andre hensyn, herunder retssikkerhedsmæssige hensyn, så der findes den rette balance mellem de forskellige hensyn.

Justitia anerkender, at det er en særlig aktuel sikkerhedspolitisk situation, og at der kan være legitime grunde til midlertidigt at begrænse visse rettigheder, hvis det er strengt nødvendigt. Justitia bemærker, at lovforslaget efter organisationens opfattelse fremstår uklart og ikke i tilstrækkelig grad begrundet, hvilke konkrete hensyn der nødvendiggør så vidtgående beføjelser til regeringen. Justitia bemærker desuden, at konsekvenserne for borgernes rettigheder og retssikkerheden ikke i tilstrækkelig grad er beskrevet i lovforslaget. Justitia støtter ikke lovforslaget i den form, det er blevet forelagt i den offentlige høring.

Lovforslaget har til formål at gennemføre aftalen om en ny lov om bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter med væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål, der blev indgået den 13. maj 2025 mellem regeringen (Socialdemokratiet, Venstre og Moderaterne), Danmarksdemokraterne, Socialistisk Folkeparti, Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti, Dansk Folkeparti og Radikale Venstre.

Som anført i afsnit 1 i lovforslagets almindelige bemærkninger, fremgår det bl.a. af aftalen, at aftalepartierne finder, at der i den nuværende sikkerhedspolitiske situation er et særligt behov for at sikre opbygningen af nye faciliteter på forsvars- og beredskabsområdet, herunder for at styrke Danmarks samlede kampkraft. Det fremgår endvidere bl.a. af aftalen, at aftalepartierne er enige om, at det ved en ny lov skal sikres, at myndighederne har de nødvendige handlemuligheder for hurtigt at kunne gennemføre konkrete bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, der tjener væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål. Dette vil væsentligt forkorte den sagsbehandlingstid, der normalt er forbundet med gennemførelsen af sådanne projekter og aktiviteter, ligesom det vil minimere risikoen for forsinkelser i selve bygge-, anlægs- eller driftsperioden, f.eks. som følge af håndtering af klagesager mv.

Det er således vurderingen, at loven – set i lyset af den sikkerhedspolitiske situation – er nødvendig for at sikre, at bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, der tjener væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål, kan gennemføres hurtigere end under normale omstændigheder.

Forsvarsministeriet finder på den baggrund, at der bl.a. bør etableres en mulighed for at fravige regler i anden lovgivning, når de hensyn, der ligger bag bestemmelserne i den anden lovgivning, efter en konkret vurdering findes at burde vige for hensyn til de væsentlige samfundsmæssige interesser, som loven vil skulle varetage.

Det fremgår af afsnit 3.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger, at det vil være forudsat, at vedkommende minister foretager en konkret vurdering af, hvilke beføjelser efter anden lovgivning, som det er nødvendigt at overtage, hvilke regler i anden lovgivning der er nødvendige at fravige, og hvilke klageadgange det er nødvendigt at afskære for at opnå projektets eller aktivitetens formål.

Der henvises i øvrigt til afsnit 2.2.1 og 2.2.3 nedenfor.

Det forudsættes desuden med lovforslaget, at Folketinget vil blive orienteret i forbindelse med anvendelsen af loven. Der henvises herom til afsnit 2.2.12 nedenfor.

Loven foreslås endvidere ophævet den 31. december 2028.

2.2. Bemærkninger til de enkelte punkter i lovforslaget

2.2.1. Lovens anvendelsesområde

Advokatrådet bemærker, at hensynet bag lovforslaget efter organisationens opfattelse kan opnås på en mindre indgribende måde.

Advokatrådet og **Danske Advokater** anfører, at der er dele af bemærkningerne til lovforslaget, som bør fremgå af lovteksten. Advokatrådet anfører bl.a., at det af lovteksten bør fremgå, at den foreslåede lov kun finder anvendelse, hvis formålet med det konkrete projekt eller den konkrete aktivitet forspildes, hvis projektet eller aktiviteten gennemføres ved en anlægslov eller lignende, og at Folketinget i givet fald forinden skal orienteres om, at bemyndigelserne i lovforslaget bringes i anvendelse. Danske Advokater anfører bl.a., at ordningens indgribende karakter gør, at den tilsigtede regulering og forudsætningerne herfor i videst muligt omfang bør fremgå af lovteksten fremfor af forarbejderne.

Justitia bemærker, at brede bemyndigelsesbestemmelser bør undgås, og at der bør være en så præcis lovhjemmel som muligt, særligt ved lovgivning af indgribende karakter, hvor retssikkerheden udfordres.

Danmarks Naturfredningsforening, Kommunernes Landsforening (KL) og **Haderslev Kommune** bemærker, at lovens muligheder kun bør anvendes i helt særlige tilfælde eller med forsigtighed. Danmarks Naturfredningsforening og Haderslev Kommune bemærker desuden, at loven kun bør anvendes, hvor det er dokumenteret, at andre mindre indgribende eller skadelige løsninger eller placeringer ikke er mulige.

Danske Advokater anbefaler, at justitsministeren eller Forsvarets Efterretningstjeneste skal inddrages i forbindelse med lovforslagets § 2 og § 3.

Forsikring & Pension bemærker, at lovens anvendelsesområde efter organisationens opfattelse er afgrænset for snævert, idet de stigende klimarelaterede risici ifølge organisationen ikke indgår i lovforslagets anvendelsesområde, hvilket udgør en grundlæggende og alvorlig mangel i forhold til både nutidens og fremtidens risikobillede.

Justitia bemærker, at der bør være en uddybning af, hvilke uforudsete naturlige trusler, der vurderes at berettigge en fravigelse af retssikkerhedsmæssige garantier og anbefaler, at lovforslaget begrænses til kun at omfatte menneskeskabte trusler.

Forsvarsministeriet lægger i den nuværende sikkerhedspolitiske situation vægt på at sikre, at den eksisterende lovgivning ikke skal forsinke eller i værste fald forhindre bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, der tjener væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål.

Forsvarsministeriet vurderer derfor, at der under visse omstændigheder bør være mulighed for at sikre, at bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, der tjener væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål, kan gennemføres hurtigere end normalt.

Forsvarsministeriet vurderer i lyset af lovforslagets forholdsvist vidtgående beføjelser, at lovforslagets anvendelsesområde bør begrænses til alene at finde anvendelse for aktiviteter, der tjener væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål.

Det fremgår af afsnit 3.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger, at det vil være forudsat, at vedkommende minister foretager en konkret vurdering af, hvilke beføjelser efter anden lovgivning, som det er nødvendigt at overtage, hvilke regler i anden lovgivning der er nødvendige at fravige, og hvilke klageadgange det er nødvendigt at afskære for at opnå projektets eller aktivitetens formål. Dette indebærer bl.a., at der vil skulle foretages en afvejning mellem på den ene side formålet bag det konkrete anlægs- og byggeprojekt eller den konkrete driftsaktivitet og på den anden side hensynet bag den regel, som fraviges. Heraf følger det også, at fravigelser af mere indgribende karakter vil kræve særdeles tungtvejende grunde. Af kravet om en afvejning følger det også, at vedkommende minister i almindelighed forudsættes at udforme de konkrete fravigelser på den mindst indgribende måde.

Det fremgår videre af afsnit 3.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger, at bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, der tjener væsentlige civile beredskabsformål, vil bl.a. kunne være begrundet i alvorlige og uforudsete naturlige eller menneskeskabte trusler, herunder hybride (sammensatte) trusler mod kritisk infrastruktur mv. Det fremgår endvidere, at vurderingen af, hvad der på et givent tidspunkt udgør et væsentligt nationalt forsvarsformål eller væsentligt civilt beredskabsformål, vil afhænge af trusselsbilledet på det konkrete tidspunkt, og vurderingen vil således være dynamisk.

Endvidere bemærkes det, at det af bemærkningerne til lovforslagets § 1 fremgår, at i det omfang der er tale om statslige projekter eller statslige driftsaktiviteter, vil loven – som udgangspunkt – kun finde anvendelse, hvis formålet med det konkrete projekt eller den konkrete aktivitet tilsiger, at det vil være uhensigtsmæssigt at gennemføre ved en anlægslov eller lignende.

Endelig bemærkes det, at fravigelser vil være undergivet parlamentarisk kontrol. Der henvises herom til afsnit 2.2.12 nedenfor.

2.2.2. Væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål

Advokatrådet og **Danske Advokater** udtrykker forståelse for, at væsentlighedsbegrebet i loven er dynamisk. Advokatrådet og Danske Advokater savner, henset til betydningen af begrebet i lovforslaget, en nærmere beskrivelse af væsentlighedsbetingelsen og eventuelt nogle mere konkrete eksempler på formål, som ud fra det nuværende truselsbillede er henholdsvis væsentlige og uvæsentlige.

Danske Advokater bemærker, at det er uklart i lovforslaget, hvad forskellen er på lovforslagets begreber "væsentligt nationalt forsvarsformål" samt "væsentlige beredskabsformål" og begrebet "væsentlige nationale sikkerhedsinteresser", som anvendes i øvrig regulering. Danske Advokater fremhæver desuden, at det er naturligt, at væsentlighedsvurderingen skal afgøres af forsvarsministeren eller ministeren for samfundssikkerhed og beredskab, og anbefaler, at det fremgår direkte af loven, hvem der har kompetence til at vurdere, om et projekt eller en aktivitet er omfattet af loven.

Green Power Denmark bemærker, at det er uklart, hvorfor forsynings-sikkerhed ikke indgår som et af de nævnte hensyn, der særskilt bør indtages i vurderingsgrundlaget i henhold til §§ 2 og 3.

Det foreslås i lovforslagets § 1, at loven finder anvendelse på gennemførelse af bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter med væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål.

Det fremgår af afsnit 3.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger, at ved nationale forsvarsformål forstås formål, der er relateret til rigets forsvar og beskyttelse samt til forsvar og beskyttelse i henhold til Danmarks internationale forpligtelser. Bygge- og anlægsprojekter og driftsaktiviteter, der tjener nationale forsvarsformål, vil bl.a. kunne være projekter vedrørende allierede styrkers aktiviteter på dansk territorium i overensstemmelse med nationale og internationale forpligtelser. Bygge- og an-

lægsprojekter samt driftsaktiviteter, der tjener væsentlige civile beredskabsformål, vil bl.a. kunne være begrundet i alvorlige og uforudsete naturlige eller menneskeskabte trusler, herunder hybride (sammen-satte) trusler mod kritisk infrastruktur mv., såsom kritisk forsyningsinfrastruktur.

Det fremgår endvidere af afsnit 3.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger, at vurderingen af, hvad der på et givent tidspunkt udgør et væsentligt nationalt forsvarsformål eller væsentligt civilt beredskabsformål, vil afhænge af trusselsbilledet på det konkrete tidspunkt, og vurderingen vil således være dynamisk. Vurderingen, som vedrører spørgsmålet om væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål og dermed rigets sikkerhedspolitiske, forsvarspolitiske og beredskabsmæssige interesser, er udtryk for et sikkerhedsfagligt og -politisk skøn. I vurderingen vil kunne inddrages en række forskelligartede hensyn, herunder eksempelvis hensynet til statens sikkerhed, den offentlige sikkerhed, beredskab, infrastruktur og rigets forsvar, politiske, økonomiske og militære kapaciteter og udenrigspolitiske, herunder europæiske og alliancemæssige, hensyn. Opregningen af hensyn i afsnit 3.1.2 er ikke udtømmende. Kravet om, at det konkrete forsvarsformål eller civile beredskabsformål skal være væsentligt, vil indebære, at formålet er mere end blot ønskeligt eller hensigtsmæssigt. Et bygge- og anlægsprojekt eller en driftsaktivitet, som foruden at varetage et nationalt forsvarsformål eller et civilt beredskabsformål, øger beskæftigelsen i et område væsentligt eller tiltrækker udenlandsk ekspertise og arbejdskraft, vil i almindelighed ikke opfylde kravet om væsentlighed.

Som det også er beskrevet i afsnit 3.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger, vil den foreslåede lov alene finde anvendelse i tilfælde, hvor der foreligger væsentlige forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål. For at sikre tilstedeværelsen af sådanne formål vil vedkommende minister alene kunne fastsætte regler om gennemførelse af det konkrete projekt eller den konkrete aktivitet efter forhandling med henholdsvis forsvarsministeren og ministeren for samfundssikkerhed og beredskab, afhængigt af, om det pågældende projekt eller den pågældende aktivitet tjener et nationalt forsvarsformål eller et civilt beredskabsformål. Vurderingen af, om der foreligger et væsentligt nationalt forsvarsformål eller væsentligt civilt beredskabsformål, vil i relevant omfang kunne foretages under inddragelse af relevante myndigheder, herunder myndigheder med forsvars-, sikkerheds- og beredskabsfaglig ekspertise.

Herudover fremgår det af bemærkningerne til lovforslagets § 2, at det er henholdsvis forsvarsministeren og ministeren for samfundssikkerhed og beredskab, som har den overordnede sagkundskab til at vurdere, om et bygge- og anlægsprojekt eller en driftsaktivitet har væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål, og om det

må anses for nødvendigt at fastsætte regler i medfør af den foreslåede bestemmelse af hensyn til disse formål.

2.2.3. Fravigelse af anden lovgivning

Danmarks Naturfredningsforening og **Danske Vandværker** udtrykker bekymring over, at lovforslaget giver mulighed for at tilsidesætte lovgivning, som sikrer, at forurenende virksomheder placeres hensigtsmæssigt og under hensyn til miljø- og naturbeskyttelse.

DANVA bemærker, at man ikke bør fravige de sikkerhedsforskrifter, der skal sikre drikkevandet mod forurening.

Fredericia Kommune og **Haderslev Kommune** anbefaler, at der sker inddragelse af de kommuner, der berøres af anvendelsen af loven. Haderslev Kommune anbefaler desuden inddragelse af naboerne til konkrete projekter og bemærker, at loven kun bør bringes i anvendelse i helt særlige tilfælde, hvor det er absolut nødvendigt.

Kommunernes Landsforening (KL) anfører, at det ikke entydigt fremgår af lovforslaget, at de foreslåede bestemmelser i §§ 2 og 3 fastsættes gennem en bekendtgørelse. KL bemærker endvidere, at høringsfristen vedrørende bekendtgørelser på fire uger bør fremgå af lovforslaget, og at fristen efter organisationens opfattelse er for kort.

Lovforslagets § 2, stk. 1, anvender formuleringen "fastsætte regler", som er den sædvanlige formulering i bemyndigelsesbestemmelser, hvorefter der kan fastsættes regler ved bekendtgørelse.

Forsvarsministeriet bemærker, at en eventuel fravigelse af pligter efter lovforslagets § 3, stk. 1, ikke vil ske ved fastsættelse af regler ved bekendtgørelse, som offentliggøres. Bestemmelsen tager sigte på bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, som ikke kan komme til offentlighedens kendskab og tjener afgørende hensyn til den nationale sikkerhed, hvilket er årsagen til, at formålet med projektet eller aktiviteten ikke kan opnås ved fastsættelse af en bekendtgørelse efter den foreslåede § 2.

Det fremgår bl.a. af lovforslagets afsnit 3.2.2, at udkast til bekendtgørelser udstedt i medfør af den foreslåede § 2 forudsættes – som udgangspunkt – sendt i fire ugers høring, hvorved især de myndigheder, som vil blive berørt af reglerne om overtagelse af beføjelser mv., vil have mulighed for at afgive bemærkninger til den påtænkte foranstaltning.

2.2.4. Afskæring af klageadgang

Danmarks Naturfredningsforening bemærker, at klager ofte har til formål at sikre og/eller skærpe vilkår for en given tilladelse eller dispensation for at minimere skader på natur og miljø. Danmarks Naturfredningsforening anfører, at såfremt klageadgangen helt ophæves med lovforslaget, skærpes behovet for, at man ad anden vej minimerer skader på natur og miljø, uden at tilsidesætte baggrund og formål med lovforslaget.

Danske Advokater bemærker, at klageadgang er en væsentlig del af det danske retssystem og forvaltningskultur, og at en afskaffelse af klageadgangen vil fratage borgerne muligheden for at få prøvet myndigheders afgørelser. Danske Advokater anfører, at dette efter organisationens opfattelse vil svække åbenhed og gennemsigtighed, og at der er risiko for, at retssikkerheden forringes. Danske Advokater finder det derfor betænkeligt, at forslaget indebærer en begrænsning af klageadgangen og anbefaler, at klageadgangen fastholdes. Danske Advokater foreslår, at der etableres en ordning svarende til f.eks. processen ved Klagenævnet for Udbud i forhold til vurderingen af klagers opsættende virkning og sagsbehandlingstid for klageinstansen.

Fredericia Kommune bemærker, at afskæring af administrativ klageadgang kan have konsekvenser for borgernes retssikkerhedsfølelse. Kommunen anbefaler, at der gives mulighed for intern rekurs til den relevante minister, hvis klageadgangen afskæres.

Justitia bemærker, at det er et grundlæggende retssikkerhedsmæssigt princip, at der skal være adgang for den enkelte borger til en uafhængig prøvelse af, om borgernes rettigheder er respekteret, og at administrative klageadgange spiller en stigende rolle for borgernes adgang til effektive retsmidler. Justitia bemærker, at det ikke mindst skyldes lange sagsbehandlingstider og høje omkostninger ved benyttelse af det traditionelle domsstolssystem. Justitia finder det derfor bekymrende, at lovforslaget indeholder begrænsninger i forhold til administrativ klageadgang og anbefaler, at der i højere grad sikres klageadgang.

Erfaringsmæssigt kan klagesager potentielt indebære betydelige risici og usikkerheder for gennemførelse og fremdrift af et bygge- og anlægsprojekt eller en driftsaktivitet.

Det følger på den baggrund af den foreslåede bestemmelse i lovforslagets § 2, stk. 1, at vedkommende minister kan fastsætte regler om gennemførelse af et konkret bygge- og anlægsprojekt eller en konkret drifts-

aktivitet omfattet af lovforslagets § 1 og i den forbindelse bl.a. kan fastsætte regler om afskæring af klageadgang inden for nærmere angivet lovgivning.

Som det fremgår af afsnit 3.1.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger, vil det i den forbindelse være forudsat, at vedkommende minister foretager en konkret vurdering af, hvilke klageadgange det er nødvendigt at afskære for at opnå projektets eller aktivitetens formål. Dette indebærer bl.a., at der vil skulle foretages en afvejning mellem på den ene side formålet bag det konkrete anlægs- og byggeprojekt eller den konkrete driftsaktivitet og på den anden side hensynet bag den klageadgang, som fraviges. Det følger også heraf, at fravigelser af mere indgribende karakter vil kræve særdeles tungtvejende grunde. Af kravet om en afvejning følger det desuden, at vedkommende minister i almindelighed forudsættes at udforme de konkrete fravigelser på den mindst indgribende måde.

Som det fremgår af afsnit 3.4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger finder regeringen, at de retssikkerhedsmæssige hensyn, der ligger bag den almindelige adgang til administrativ rekurs, bør kunne vige af hensyn til de væsentlige samfundsmæssige interesser, som lovforslaget varetager. Regeringen vurderer, at formålet med lovforslaget i form af den hurtige og effektive gennemførelse af projekter og aktiviteter vil kunne forspildes, hvis det er muligt at påklage afgørelser vedrørende disse projekter og aktiviteter, der gennemføres af hensyn til væsentlige nationale forsvarsformål eller af hensyn til væsentlige civile beredskabsformål og derved forsinke dem.

Som det fremgår af bemærkningerne til § 2 i lovforslaget, vil det ved vurderingen af, om det er nødvendigt at fastsætte regler i medfør af den foreslåede bestemmelse, skulle indgå, om det ud fra hensynet til den hastighed, som kræves for at opnå projektets formål, vil være tilstrækkeligt f.eks. alene at overtage de beføjelser, der efter anden lovgivning er tillagt andre ministre eller myndigheder, eller om det ud fra en konkret vurdering også vil være nødvendigt helt eller delvist at fravige anden lovgivning og afskære administrativ klageadgang.

Det fremgår endvidere af bemærkningerne til § 2, at vedkommende minister i forbindelse med fastsættelse af regler om afskæring af klageadgang vil skulle overveje, om der i stedet skal fastsættes regler om, at myndighedernes afgørelser om det konkrete bygge- og anlægsprojekt samt den konkrete driftsaktivitet kan indbringes for vedkommende minister.

Det bemærkes, at lovforslaget ikke ændrer ved, at det fortsat vil være muligt at indbringe en sag for domstolene.

2.2.5. Fravigelse af anden lovgivning uden offentlighedens inddragelse

Danske Advokater anbefaler, at det bør præciseres i de almindelige bemærkninger, at der ikke er lignende ordninger vedrørende fravigelse af lovgivning med eller uden offentlighedens inddragelse.

Green Power Denmark bemærker, at det er en nyskabelse i dansk ret, at der kan ske fravigelse af lovgivningen uden offentlighedens inddragelse. Omfanget af reglen er efter organisationens opfattelse uklar, og der mangler en klar afgrænsning af, hvilke regler der kan fraviges. Green Power Denmark anerkender, at der kan være behov for at begrænse offentlighedens kendskab til installationer, men at det vil være forbundet med en række uhensigtsmæssigheder ikke at inddrage ledningsejer. Green Power Denmark bemærker, at det bør fremgå af lovforslagets bemærkninger, at meromkostninger til organisatoriske ændringer hos ledningsejere for håndtering af myndighedsbestemt fortrolighed kan indregnes som en nødvendig meromkostning.

Efter den offentlige høring er det i bemærkningerne til lovforslagets § 3 beskrevet, at der efter gældende ret ikke er en generel mulighed for vedkommende minister til at kunne fravige anden lovgivning uden offentlighedens inddragelse for så vidt angår bygge- og anlægsprojekter og driftsaktiviteter.

Det fremgår endvidere af bemærkningerne til lovforslagets § 3, at bestemmelsen, ligesom den foreslåede § 2, som udgangspunkt forventes at angå fravigelse af regler på bygge-, plan-, miljø- og naturområdet, men ikke er afgrænset hertil. Sådanne fravigelser vil kun kunne finde sted, hvis det konkret vurderes, at formålet af hensyn til projektets eller aktivitetens fortrolighed ikke kan opnås ved at fastsætte regler i medfør af den foreslåede § 2, og henholdsvis forsvarsministeren og ministeren for samfundssikkerhed og beredskab vurderer, at det af afgørende hensyn til den nationale sikkerhed er nødvendigt for at opnå projektets eller aktivitetens formål. Fravigelser i medfør af den foreslåede § 3 vil altså skulle holdes fortrolige og således unddrages offentlighedens kendskab, hvilket er årsagen til, at formålet med projektet eller aktiviteten ikke kan opnås ved fastsættelse af en bekendtgørelse efter den foreslåede § 2.

Det forudsættes, at bestemmelsen alene vil blive anvendt i yderst begrænset omfang, hvor afgørende hensyn til den nationale sikkerhed og projektets eller aktivitetens fortrolighed indebærer, at de fravegne forpligtelser for det offentlige og rettigheder og pligter for private i den sammenhæng må anses for at være af mere underordnet betydning. Det forudsættes i den forbindelse, at Danmarks internationale forpligtelser

heller ikke vil kunne undtages eller fraviges i medfør af den foreslåede bestemmelse.

Da bestemmelsen tager sigte på bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, som ikke kan komme til offentlighedens kendskab og tjener afgørende hensyn til den nationale sikkerhed, er der ikke i lovforslaget en nærmere eksemplificering af de tilfælde, som bestemmelsen vil kunne finde anvendelse på.

Det bemærkes, at fravigelser efter den foreslåede § 3 vil være undergivet parlamentarisk kontrol. Der henvises til afsnit 2.2.12 nedenfor.

Der henvises til afsnit 2.2.7 nedenfor vedrørende arbejder på ledninger.

2.2.6. Forhandling med forsvarsministeren og ministeren for samfundssikkerhed og beredskab

Advokatrådet finder det betænkeligt, at der ikke gælder formkrav for den forhandling, som skal finde sted med forsvarsministeren henholdsvis ministeren for samfundssikkerhed og beredskab, idet det efter organisationens opfattelse kan gøre en efterfølgende prøvelse af, om forudsætningerne for at anvende loven er opfyldt, illusorisk. Det vil endvidere være vanskeligt efterfølgende at dokumentere, hvilke konkrete vurderinger, der er lagt til grund for beslutningen om at anvende loven. Det er Advokatrådets opfattelse, at der i lovforslaget bør stilles krav om, at de konkrete vurderinger foreligger på skrift.

Danmarks Naturfredningsforening anbefaler, at det i lovbemærkningerne anføres, at der som led i udarbejdelsen af bekendtgørelser skal være en dialog mellem de relevante ministre med henblik på at minimere negativ påvirkning af natur og miljø.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslagets § 2, at anvendelse af bestemmelsen vil forudsætte, at vedkommende minister har forhandlet med henholdsvis forsvarsministeren og ministeren for samfundssikkerhed og beredskab, og at der opnås enighed. Herved vil det blive sikret, at det påtænkte bygge- og anlægsprojekt eller den påtænkte driftsaktivitet har et væsentligt nationalt forsvarsformål eller et væsentligt civil beredskabsformål. Vurderingen af, om der foreligger et væsentligt nationalt forsvarsformål eller væsentligt civil beredskabsformål, vil kunne foretages under inddragelse af relevante myndigheder med forsvars-, sikkerheds- og beredskabsfaglig ekspertise.

Der vil ikke gælde formkrav for den forhandling, som efter forslaget skal finde sted. Det er alene forudsat, at vedkommende minister skriftligt kan dokumentere, at reglerne om det påtænkte projekt eller den påtænkte

aktivitet har været genstand for forhandling med forsvarsministeren for så vidt angår vurderingen af, om projektet eller aktiviteten har et væsentligt nationalt forsvarsformål, eller ministeren for samfundssikkerhed og beredskab for så vidt angår vurderingen af, om projektet eller aktiviteten har et væsentligt civilt beredskabsformål, inden vedkommende minister fastsætter regler i medfør af bestemmelsen.

Det er Forsvarsministeriets vurdering, at arbejdsdelingen mellem vedkommende minister og forsvarsministeren henholdsvis ministeren for samfundssikkerhed og beredskab er tilstrækkeligt beskrevet i lovforslagets bemærkninger.

2.2.7. Særlige regler om arbejder på ledninger

Dansk Fjernvarme fremhæver, at lovforslaget medfører en øget økonomisk og driftsmæssig risiko for alle typer ledningsejere, herunder også fjernvarme – og dermed i sidste ende for forbrugere og borgere. Dansk Fjernvarme anfører, at omlægninger af ledningsinfrastruktur ofte er ekstremt bekostelige. Omkostningerne vil ramme de lokale slutbrugere i det enkelte forsyningsselskab. Dansk Fjernvarme finder ikke, at det er rimeligt, at borgerne skal betale for statslige projekter over regningen for fjernvarme. Dansk Fjernvarme giver udtryk for, at omkostninger til omlægning af ledninger bør finansieres over statens budget og ikke finansieres af kunderne i det enkelte forsyningsselskab.

Danske Vandværker fremhæver, at det bør sikres, at det ikke bliver de berørte forbrugerejede vandforsyninger, som ved flytninger af ledninger kommer til stå alene med betalingen. Danske Vandværker finder det endvidere ikke hensigtsmæssigt, at ledninger, der i dag har en permanent tilstedeværelsesret, vil kunne blive omfattet af gæsteprincippet i forbindelse med bygge- og anlægsarbejder omfattet af loven. Danske Vandværker foreslår, at det præciseres, at det er de gældende regler om gæsteprincippet og praksis i forhold til pålagte omlægninger af vandledninger, som skal følges på området. Danske Vandværker bemærker, at det bør sikres, at det arbejde, der bliver udført på ledninger, bliver udført af hertil uddannet personale. Danske Vandværker foreslår, at det tilføjes, at alt ledningsarbejde skal følge nærmere angivet lovgivning.

DANVA bemærker, at lovforslaget ikke bør påføre vandselskaberne og vandforbrugerne omkostningen til omlægning af ledninger, der ikke gæster efter det lovbestemte eller ulovbestemte gæsteprincip. DANVA anbefaler, at lovbemærkningerne gøres tydeligere, så vandselskaberne og forbrugerne sikres mod risikoen for en utilsigtet ekstraregning. DANVA påpeger endvidere, at ledningsomlægninger i medfør af lovforslaget bør finansieres af staten.

Energinet bemærker, at omlægningen af deres anlæg bl.a. er afhængig af, at der kan skaffes udetid, og at det derfor kan tage længere tid at gennemføre en omlægning, end det gør for andre ledningstyper. Energinet bemærker desuden, at de anlægsmyndigheder, som skal gennemføre denne type projekter, bør forsøge at planlægge projekterne sådan, at der ikke skal ske omlægning af eksisterende eltransmissionsanlæg. Energinet bemærker endvidere, at en fravigelse af bestemmelserne i miljøvurderingsloven kan få stor betydning for fremdriften i forhold til omlægning af eksisterende eltransmissionsanlæg.

Forenede Danske Antenneanlæg (FDA) bemærker, at lovforslaget vil medføre en øget risiko – både økonomisk og driftsmæssigt – for alle typer ledningsejere, og at det vil kunne medføre ekstra udgifter og gener for forbrugere og borgere. FDA bemærker, at det efter organisationens opfattelse ikke er rimeligt, at kunderne hos den enkelte ledningsejer risikerer at betale for statslige projekter over regningen til deres – for FDA's vedkommende – antenneanlæg. FDA bemærker, at lovforslaget vil medføre en uforudsigelighed i forhold til ledningsflytninger, idet lovforslaget lægger op til en fravigelse af normale varslinger for ledningsarbejde. FDA udtrykker derudover bekymring for, at lovforslaget fratager ledningsejeren kontrol over egen infrastruktur – uden ekspropriation. Endelig anbefaler FDA klarere definerede rammer, og at der bør gennemføres høring af de berørte ledningsejere.

Green Power Denmark bemærker, at processen i lovforslaget kan medføre en forsyningsudfordring, f.eks. ved flytning eller etablering af net, hvis der ikke tages hensyn til ledningsejernes eksisterende forhold. Green Power Denmark anbefaler, at der sikres en proces, som tager højde for en balance mellem forskellige hensyn, herunder kritisk infrastruktur. Green Power Denmark foreslår en præcisering af, at der bør være en dialog mellem ledningsejere og bygherrer, da dette vil kunne understøtte den hurtighed, som lovforslaget søger at skabe. Green Power Denmark bemærker videre, at der bør sikres hjemmel til, at det altid er anlægsmyndighedens forpligtelse at finde genplacering til ledninger omfattet af det kollektive net, der skal flyttes på grund af et anlægsprojekt, men at ledningsejer bør have indflydelse på både placering og vilkår for de genetablerede ledninger. Green Power Denmark bemærker desuden, at beskrivelsen af det ulovbestemte gæsteprincip i lovforslagets afsnit 3.7.1 om gældende ret efter deres opfattelse ikke stemmer overens med gældende praksis.

Kommunernes Landsforening (KL) anfører, at udgifter til omlægning mv. af ledningsanlæg mv. bør betales af staten og ikke ledningsejerne.

Ørsted oplyser, at virksomheden har sendt lovforslaget i høring hos Danish Oil Pipe A/S (DOP), som bemærker, at en omlægning af DOP's olie-transportssystem vil indebære driftsstop af olieproduktionen i Nordsøen med deraf følgende tab af indtægter for den danske stat samt for de enkelte olieproducenter. DOP bemærker endvidere, at selskabet er underlagt det såkaldte hvile-i-sig-selv-princip, hvorefter en omlægning af deres olietransportssystem ikke kan finansieres af selskabet selv, og derfor vil skulle opkræves hos selskabets kunder. DOP bemærker, at de på den baggrund forudsætter, at omkostninger til en eventuel omlægning omfattet af lovforslaget vil blive betragtet som en driftsomkostning omfattet af rørledningslovens § 3, stk. 1, nr. 2, og at DOP vil kunne opkræve omkostningen hos sine kunder.

Det fremsatte lovforslag er efter den offentlige høring ændret, således, at der i lovforslagets § 5 er indsat en bemyndigelsesbestemmelse, hvorefter forsvarsministeren kan fastsætte regler om arbejder på ledninger i eller over arealer, hvor bygge- og anlægsprojekter omfattet af § 1 skal gennemføres. Forsvarsministeren kan herunder fastsætte regler om, hvem der udfører arbejdet og afholder udgifter hertil, påbud om udførelse af arbejdet samt processen for tvister for erstatning for ledningsarbejder. Derved sikres det, at der i den kommende tid kan gennemføres en nærmere dialog med interessenterne på ledningsområdet. Hovedindholdet i de regler, der vil kunne fastsættes efter den foreslåede § 5, vil dog forventeligt svare til de regler, der fremgik direkte af det lovforslag, der blev sendt i offentlig høring.

Det fremgår af afsnit 3.7.2 i de almindelige bemærkninger, at i forbindelse med et bygge- og anlægsprojekt, der gennemføres af hensyn til væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål, kan det blive nødvendigt at flytte eller omlægge en række forskellige typer forsyningsledninger. Den foreslåede § 5 indebærer, at forsvarsministeren ved bekendtgørelse kan fastsætte regler om arbejder på ledninger i eller over arealer, hvor bygge- og anlægsprojekter omfattet af lovforslagets § 1 skal gennemføres. Reglerne vil tage udgangspunkt i bestemmelser om arbejder på ledninger fastsat i anlægslove på Transportministeriets område, og der vil i videst muligt omfang blive taget hensyn til eventuelle forsyningsmæssige forhold. Reglerne vil blive udformet efter forudgående inddragelse af transportministeren og klima-, energi- og forsyningsministeren.

Med fastsættelse af reglerne vil det skulle sikres, at bygge- og anlægsprojekter, der gennemføres af hensyn til væsentlige nationale forsvarsformål eller af hensyn til væsentlige civile beredskabsformål, ikke stilles ringere, end hvad der f.eks. gælder for statslige vejprojekter i henhold til vejloven og i anlægslove på Transportministeriets område.

Som det fremgik af afsnit 3.7.2 i høringsversionen af lovforslaget, var der ikke tilsigtet nogen ændring i praksis for betaling for flytning eller omlægning af ledninger. Regler, der fastsættes om ledninger, vil således afspejle gældende praksis på området, herunder gæsteprincippet og praksis i forhold til pålagte omlægninger af vandledninger.

De modtagne bemærkninger fra høringsparterne vil blive inddraget i det videre arbejde med at udforme en bekendtgørelse om arbejder på ledninger. Det bemærkes i den forbindelse, at der vil kunne være situationer, hvor et tavshedspålæg vurderes ikke at være tilstrækkeligt til at kunne sikre afgørende hensyn til den nationale sikkerhed. Der kan derfor i disse situationer fastsættes regler om, at anlægsmyndigheden gennemfører ledningsarbejdet og afholder udgifterne hertil. Det forudsættes, at der vil være tale om ganske særlige og ekstraordinære tilfælde.

En bekendtgørelse udstedt efter lovforslagets § 5 vil blive sendt i offentlig høring, hvor høringsparterne har mulighed for at komme med bemærkninger.

Det bemærkes, at hvis der er tale om et projekt for kritisk forsyningsinfrastruktur omfattet af lovforslagets § 1, der gennemføres af hensyn til væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål, vil de fastsatte regler om nødvendige arbejder på ledninger finde anvendelse for ledninger, der måtte være placeret i eller over det areal, hvor det pågældende projekt for kritisk forsyningsinfrastruktur skal gennemføres.

2.2.8. Ekspropriation

Danske Advokater anbefaler for at sikre den bedste retsstilling for borgere og virksomheder, at følgende anføres direkte i lovteksten: "Ekspropriation vil kun kunne ske mod fuldstændig erstatning".

Dansk Skovforening finder det væsentligt, at gældende erstatningsregler som følge af ekspropriation ikke sættes ud af kraft, og at ekspropriation kun kan ske mod fuldstændig erstatning. Dansk Skovforening rejser desuden en bekymring i forhold til tilsidesættelse af eksisterende skovbeskyttelseslinjer. Etablering af bygninger eller anlæg op ad en eksisterende skovejendom vil kunne medføre en værdiforringelse for ejeren af de berørte arealer og for naboejendommen. Dansk Skovforening finder det derfor afgørende, at der med lovforslaget gives erstatning for den værdiforringelse, som en eventuel tilsidesættelse af skovbyggelinjen vil have for potentielle naboer.

DANVA bemærker, at der med loven ikke bør kunne ske ekspropriation af vand- og spildevandsanlæg, hvis det medfører, at vandforsyning eller

spildevandsforsyning til den almindelige vandkunde må afbrydes i en længere periode.

Fredericia Kommune bemærker, at det er afgørende, at kommunerne ikke pålægges økonomiske eller administrative byrder i forbindelse med ekspropriationer, som de ikke selv har initieret.

Green Power Denmark bemærker, at omfanget af behovet for ekspropriation efter organisationens opfattelse er uklart i lovforslaget. Green Power Denmark bemærker desuden, at erstatningsfastsættelsen ved ekspropriation også bør omfatte forhold, der gælder for moderne og kompleks infrastruktur under jorden, såsom højspændingskabler, fibernet og andre ledninger. Dette bør efter Green Power Denmarks opfattelse også omfatte erstatning for f.eks. driftstab, nødforanstaltninger, ligesom tekniske følgekonskvenser bør erstattes i henhold til lovforslagets ekspropriationshjemmel.

Det vil til gennemførelsen af bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter omfattet af den foreslåede lov kunne være nødvendigt at erhverve fast ejendom eller rettigheder enten midlertidigt eller permanent. Det er på den baggrund vurderingen, at der er behov for en ekspropriationshjemmel, så vedkommende minister ved ekspropriation kan erhverve arealer og rettigheder, der er nødvendige for gennemførelsen af bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter omfattet af den foreslåede § 1.

Lovforslagets § 4 giver derfor hjemmel for vedkommende minister til at ekspropriere til bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, der gennemføres af hensyn til væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål.

Det følger af grundlovens § 73, at ekspropriation kun vil kunne ske mod fuldstændig erstatning. Det indebærer, at erstatningen økonomisk skal stille den, der er blevet eksproprieret, som var ekspropriationen ikke sket. Det kan f.eks. være tab som følge af arealafståelse og servitutpålæg, men også tab i forbindelse med andre ulemper som følge af ekspropriationen, herunder både midlertidige og varige ulemper. Alle, hvis rettigheder over den faste ejendom er blevet eksproprieret, vil have krav på erstatning. Forsvarsministeriet har derfor ikke fundet anledning til at præcisere dette i lovteksten i den foreslåede § 4, men det er efter den offentlige høring præciseret i bemærkningerne til § 4, at ekspropriation kun vil kunne ske mod fuldstændig erstatning, hvilket indebærer, at erstatningen økonomisk skal stille den, der er blevet eksproprieret, som var ekspropriationen ikke sket.

Det fremgår videre af den foreslåede § 4, stk. 3, at ved erstatningsfastsættelsen for ekspropriation efter den foreslåede lov finder § 103 i lov om offentlige veje m.v. anvendelse. Det fremgår af § 103 i lov om offentlige veje m.v., at erstatning for ekspropriation efter § 96 i lov om offentlige veje m.v. og de forberedende undersøgelser, der er nævnt i § 99 i lov om offentlige veje m.v., fastsættes efter de almindelige erstatningsregler.

2.2.9. Forholdet til EU-retten

Danske Advokater bemærker, at det forholdsvis ofte ses, at større bygge- og anlægsprojekter kommer i konflikt med de EU-baserede miljøvurderings- og habitatregler, og at disse sandsynlige konflikter efter organisationens opfattelse ikke behandles tilstrækkeligt grundigt i lovforslaget. Danske Advokater foreslår, at man i det lovforberedende arbejde inddrager erfaringer fra Danmarks implementering og brug af EU's nødforskrift for så vidt angår fremme af VE-projekter, idet erfaringerne derfra illustrerer det vanskelige i at tilsidesætte f.eks. EU's habitatregler samt de tidsmæssige implikationer heraf, f.eks. ved brug af habitatreglernes undtagelsesbestemmelser, hvilket lovforslaget også lægger op til. Danske Advokater anfører, at proceduren for brug af TEU art. 4, stk. 2, er beskrevet i forarbejderne, men det tidsmæssige perspektiv bør inddrages og undersøges, ligesom sammenhængen mellem brugen af lovforslagets § 3 og forholdet til EU-baserede regler bør afklares yderligere.

Green Power Denmark bemærker, at elsektoren er underlagt bl.a. EU-regulering, og at en fravigelse af dele af lovgivningen kan få afledte u hensigtsmæssige konsekvenser.

Det fremgår af afsnit 9 i lovforslagets almindelige bemærkninger, at det er forudsat, at internationale forpligtelser samt EU-retten (i det omfang EU-retten finder anvendelse på de konkrete projekter) overholdes, og at de eksisterende undtagelsesmuligheder i lovgivningen, herunder relevante EU-regler, såsom VVM-direktivets artikel 1, stk. 3, udnyttes i nødvendigt omfang ved gennemførelse af konkrete projekter eller aktiviteter.

Det fremgår endvidere af bemærkningerne til lovforslagets § 2, at det vil påhvile den ansvarlige minister at foretage en vurdering af, hvorvidt de regler, der påtænkes fastsat i medfør af § 2, er i overensstemmelse med EU-retten eller andre internationale forpligtelser. For det tilfælde, at projektet eller aktiviteten er omfattet af EU-retten, vil det være en forudsætning, at indholdet af reglerne fastsat i medfør af bestemmelsen er i overensstemmelse med de direktiver og forordninger mv., som regulerer det pågældende område. Der vil i et sådant tilfælde således ikke kunne

fastsættes regler om fravigelse af krav, som udgør implementering af et direktiv, såfremt direktivet ikke giver mulighed for en sådan undtagelse af hensyn til væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål. Et konkret projekt eller en konkret aktivitet vil efter en konkret vurdering kunne være omfattet af TEUF artikel 346.

Der kan også være tale om konkrete projekter og aktiviteter, som efter en konkret vurdering tillige er nødvendige af afgørende hensyn til den nationale sikkerhed. Sådanne projekter eller aktiviteter vil efter omstændighederne være omfattet af TEUF artikel 4, stk. 2.

Desuden er det præciseret i lovforslaget, at begrebet national sikkerhed i lovforslagets § 3, stk. 2, vil skulle fortolkes i overensstemmelse med TEU artikel 4, stk. 2, og EU-Domstolens praksis herom.

2.2.10. Udløbsbestemmelse

Advokatrådet bemærker, at lovforslagets solnedgangsklausul er af stor retssikkerhedsmæssig betydning henset til de vidtgående beføjelser, som regeringen tillægges ved den foreslåede lov uden sædvanlig parlamentarisk indflydelse og kontrol. Det er dog Advokatrådets opfattelse, at solnedgangsklausulen er uforholdsmæssig lang. Advokatrådet bemærker i den forbindelse, at der ved ændringen af epidemiloven i 2020 blev fastsat en solnedgangsklausul, der indebar, at loven udløb inden et år efter vedtagelse.

Danske Advokater, Dansk Skovforening, Fredericia Kommune og Kommunernes Landsforening (KL) bifalder, at lovforslaget er tidsbegrænset, herunder varigheden af loven.

Danske Advokater anfører, at bemærkningerne til udløbsbestemmelsen ikke motiverer behovet for solnedgangsklausulen og anbefaler, at behovet beskrives. Danske Advokater anbefaler desuden, at det reguleres, hvorledes der skal forholdes med projekter og aktiviteter, der er igangsat med hjemmel i forslaget § 3, og som ikke er afsluttede den 31. december 2028.

Fredericia Kommune foreslår, at der indføres en obligatorisk evaluering, hvor kommuner og relevante interessenter inddrages, senest to år efter ikrafttrædelsen.

Justitia anbefaler, at der ved ophævelsen af loven ikke kun foretages en vurdering af den sikkerhedspolitiske situation, men at det i lovforslaget også bør præciseres, at det ved beslutning fra Folketinget om forlængelse eller ophævelse, desuden skal vurderes, om loven indtil videre

er blevet anvendt efter intentionerne, herunder om loven er anvendt proportionalt.

Kommunernes Landsforening (KL) bemærker, at en del af de bygninger og anlæg, der er etableret i medfør af lovforslaget, må forudsættes at blive stående for eftertiden. Det kan således efter KL's opfattelse overvejes, at der i lovforslaget tilføjes en pligt til en form for genbehandling af byggeriet eller anlægget, når sikkerhedssituationen er normaliseret, og hvor det kan vurderes, hvorvidt det byggede eller anlagte skal bestå.

Lovforslagets § 7, stk. 2, vil indebære, at loven automatisk ophæves den 31. december 2028. Der vil således ikke efter dette tidspunkt kunne fastsættes regler om gennemførelse af nye projekter eller aktiviteter, ligesom der ikke vil kunne ske fravigelse af anden lovgivning, ekspropriation i tilknytning til sådanne projekter mv.

Det er Forsvarsministeriets vurdering, at perioden på ca. tre år er passende, henset til at den sikkerhedspolitiske situation ikke kan forventes at blive bedret inden for denne periode. Forsvarsministeriet vil i forbindelse med lovens ophævelse udarbejde en evaluering af erfaringerne med lovens anvendelse.

Det bemærkes, at der inden påbegyndelse af ethvert projekt eller enhver aktivitet omfattet af lovforslaget vil skulle foretages en konkret vurdering af trusselsbilledet. Dermed vil der ikke blive iværksat projekter eller aktiviteter, der ikke tjener et væsentligt nationalt forsvarsformål eller et væsentligt civilt beredskabsformål.

Det foreslås i lovforslagets § 7, stk. 3, at loven og regler udstedt i medfør af lovforslagets §§ 2 og 5 efter lovens ophævelse finder anvendelse på bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, der er påbegyndt før lovens ophævelse.

Det fremgår af bemærkningerne til den foreslåede § 7, stk. 3, at der i tilfælde omfattet af lovforslagets § 2 skal være fastsat en bekendtgørelse om et nært forestående konkret projekt eller aktivitet før lovens ophævelse, for at projektet eller aktiviteten er omfattet af den foreslåede § 7, stk. 3.

Det fremgår desuden, at den foreslåede § 7, stk. 3, indebærer, at bemyndigelsesbestemmelserne i §§ 2 og 5 fortsat finder anvendelse i relation til allerede påbegyndte projekter, og at vedkommende minister vil have mulighed for at fastsætte og ændre regler i medfør af lovforslagets §§ 2 og 5, som er nødvendige for den fortsatte gennemførelse af de påbegyndte projekter eller aktiviteter. Der vil dog ikke i medfør af disse

bestemmelser efter lovens ophævelse kunne fastsættes sådanne regler, som efter deres indhold vil give mulighed for at gennemføre nye bygge- og anlægsprojekter eller iværksætte nye driftsaktiviteter. Vurderingen af, om der er tale om et nyt bygge- og anlægsprojekt eller en ny driftsaktivitet vil afhænge af, om der er en naturlig og nær stedlig, tids- og indholdsmæssig sammenhæng med de allerede igangsatte projekter eller aktiviteter. For tilfælde, der er omfattet af lovforslagets § 3, indebærer den foreslåede bestemmelse, at vedkommende minister skal have truffet beslutning om at gennemføre et nært forestående konkret projekt eller en konkret aktivitet og i den forbindelse have fraveget anden lovgivning før lovens ophævelse. Det fremgår desuden, at eventuelle afgørelser truffet efter lovforslagets § 3 vedrørende konkrete bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter fortsat vil være gældende for det konkrete projekt eller den konkrete aktivitet.

2.2.11. Domstolsprøvelse

Danske Advokater anbefaler, at søgsmål om prøvelse af afgørelser truffet i medfør af loven anlægges ved landsretten som første instans med direkte appeladgang til Højesteret. Danske Advokater anbefaler endvidere, at der etableres en ordning med en lovfastsat maksimal sagsbehandlingstid. Desuden anbefaler Danske Advokater, at det udtrykkeligt bestemmes, at domstolene kan foretage en fuld prøvelse af i al fald betingelserne efter lovforslagets §§ 2 og 3, ligesom der efter organisationens opfattelse bør gives domstolene lovhjemmel til at tillægge søgsmål om prøvelse af afgørelser efter loven opsættende virkning. Danske Advokater fremhæver endvidere, at borgere – såvel privatpersoner som erhvervsdrivende – bør have adgang til fri proces.

Lovforslaget ændrer ikke ved, at det fortsat vil være muligt at prøve en sag ved domstolene.

I forhold til muligheden for at anlægge sager ved landsretten som 1. instans skal det bemærkes, at det fra 2007 har været den almindelige ordning i dansk retspleje, at retssager starter ved byretten som 1. instans. Retten har herefter mulighed for efter anmodning fra en part at henvise sagen til behandling ved landsret som 1. instans, jf. retsplejelovens § 226, stk. 1, hvis sagen er af principiel karakter og har generel betydning for retsanvendelsen og retsudviklingen eller væsentlig samfundsmæssig rækkevidde i øvrigt.

Denne ordning blev indført ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 (politi- og domstolsreformen) på baggrund af Retsplejerådets betænkning nr. 1401/2001. Om baggrunden for instansordningen hedder det således i forarbejderne, jf. afsnit 3.2.1.1, i lovforslagets almindelige bemærkninger, jf. Folketingstidende 2005-06, tillæg A, s. 5259:

”Byretten bør efter Retsplejerådets opfattelse være den almindelige førsteinstans, hvor langt de fleste sager finder deres endelige afgørelse. Ressourcemæssigt bør tyngden i domstolssystemet således ligge i førsteinstansen. Byretten bør desuden fungere som »indgangsinstans«, hvor sagerne sorteres og henvises til behandling dér, hvor det er mest hensigtsmæssigt i den konkrete sag.

Retsplejerådet anfører, at der ved landsretterne generelt anvendes flere ressourcer på den enkelte sag end i byretten, og at landsretterne også derfor bør koncentrere sig om førsteinstanssager af principiel karakter.

Om Højesterets rolle i instansordningen anfører Retsplejerådet, at Højesterets centrale opgaver er at sikre retsenheden i landet og at træffe afgørelse i sager, som rejser spørgsmål af generel betydning for retsanvendelsen og retsudviklingen eller i øvrigt er af væsentlig samfundsmæssig rækkevidde. Derimod bør den øverste domstols ressourcer efter Retsplejerådets opfattelse som udgangspunkt ikke benyttes til at behandle sager, hvis udfald i det væsentlige afhænger af bevismæssige vurderinger, eller som angår retsanvendelse på områder, hvor de principielle retsspørgsmål allerede er afklaret. Retsplejerådet bemærker, at Højesterets arbejdsform også er mindre egnet til afklaring af bevisspørgsmål, idet bevisumiddelbarhed (dvs. princippet om, at bevisførelse, f.eks. i form af parts- og vidneforklaringer, sker umiddelbart for den dømmende ret) spiller en ringe rolle ved Højesteret.”

Der findes ikke grundlag for at fravige den etablerede instansordning.

Det foreliggende lovforslag vil både kunne danne grundlag for søgsmål, der eksempelvis er af principiel karakter og af generel betydning for retsanvendelsen, samt for søgsmål, der ikke er det. Det mest hensigtsmæssige er derfor også i søgsmål efter det foreliggende lovforslag at benytte byretten som indgangsinstans. Byretten vil herefter efter anmodning fra en part kunne henvise sagerne til behandling ved landsret som 1. instans.

For så vidt angår ønsket om fastsættelse af en maksimal sagsbehandlingstid, findes en sådan regel ikke hensigtsmæssig på det foreliggende grundlag. Sagerne efter loven vil kunne variere i art og omfang. Alt efter parternes påstande og anbringender, der sætter rammen for sagen, jf. retsplejelovens § 338, vil nogle sager kræve omfattende bevisførelse,

mens andre vil kræve mindre bevisførelse. Sagsbehandlingstiden vil variere derefter.

Danske Advokaters ønske om udtrykkelig lovregulering af domstolsprøvelsens intensitet findes af de anførte grunde ikke hensigtsmæssigt at regulere generelt. Prøvelsens intensitet vil afhænge af det konkrete spørgsmål, der foreligger til prøvelse.

Som det fremgår af afsnit 3.4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger, forudsættes processen ved de danske domstole at leve op til kravene i Århus-konventionen og VVM-direktivet mv. Efter dansk praksis kan enhver, der har retlig interesse efter dansk rets almindelige regler, herunder også organisationer omfattet af Århus-konventionens artikel 2, stk. 5, således indbringe bl.a. spørgsmålet om en lovs forenelighed med EU-retten for de danske domstole. Forpligtelser i henhold til Århus-konventionen er derfor opfyldt ved dansk rets almindelige adgang til at anlægge et civilt søgsmål.

For så vidt angår spørgsmålet om omkostninger ved domstolsprøvelse, fremgår det af den foreslåede bestemmelse i lovforslagets § 6, stk. 2, at retten ved søgsmål om miljøforhold skal påse, at omkostningerne ved sagen ikke er uoverkommeligt høje for de berørte parter. Det fremgår af bemærkningerne til bestemmelsen, at den vil skulle ses i sammenhæng med de gældende regler i retsplejeloven om den tabende parts erstatning af udgifter, som den vindende part har afholdt. Samtidig vil forslaget skulle ses i sammenhæng med reglerne i retsplejelovens kapitel 31 om bl.a. retshjælp og fri proces.

Det er Forsvarsministeriets vurdering, at der ikke i øvrigt er behov for at fravige den almindelige domstolsprøvelse, herunder de almindelige regler om opsættende virkning.

2.2.12. Parlamentarisk kontrol

Danmarks Naturfredningsforening anbefaler, at det angives, at vedkommende minister forud for fastsættelsen af regler efter loven skal orientere et af Folketinget nedsat udvalg, herunder om de overvejelser, hensyn og afvejninger der er foretaget i dialogen mellem ministerierne, i forhold til minimering af skader på natur og miljø generelt.

Danske Advokater anser det for påkrævet, at Folketinget orienteres, men pligten dertil og pligtens indhold bør efter organisationens opfattelse fastlægges i selve lovteksten ved en samlet regulering af underretningen af Folketinget i lyset af indgrebenes intensitet.

Justitia bemærker, at lovforslaget efter deres opfattelse overlader beslutningskraften til et lukket kredsløb, hvor det reelt bliver regeringen selv, der vurderer, hvornår der kan ses bort fra almindelige retssikkerhedsmæssige garantier. Justitia anfører desuden, at regeringen gennem ministerier og styrelser vil få mulighed for at gennemføre bygge- og anlægsprojekter ved at fravige gældende lovgivning og retsgarantier uden grundig parlamentarisk og demokratisk kontrol.

Det fremgår af afsnit 3.2.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget, at det forudsættes, at vedkommende minister før fastsættelsen af regler i forhold til et konkret projekt eller en konkret aktivitet orienterer Folketinget. Det vil ske ved orientering af Folketingets Forsvars-, Samfundssikkerheds- og Beredskabsudvalg (FOU) og eventuelle andre udvalg, hvis emneområde måtte være relevante for de fastsatte regler. Herudover bør forsvarsforligskredsen eller aftalekredsen på beredskabsområdet orienteres. Det vil ikke være en forudsætning for anvendelsen af kompetencen, at det eller de orienterede udvalg foretager en egentlig afstemning om den pågældende aktivitets gennemførelse. Formålet med orienteringen er at sikre parlamentarisk kontrol, og udvalget vil således efter sædvanlig praksis have mulighed for at stille spørgsmål til vedkommende minister, ligesom udvalget vil have mulighed for at anmode ministeren om redegørelser mv. i relation til det bygge- eller anlægsprojekt eller den driftsaktivitet, som vil skulle gennemføres på baggrund af bekendtgørelsen. Udvalget vil f.eks. i den forbindelse kunne høre ministeren om begrundelsen for, at beføjelserne ikke forbliver hos den enkelte myndighed.

Det fremgår endvidere af afsnit 3.5.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget, at det forudsættes, at Folketinget vil skulle orienteres i de helt særlige tilfælde, hvor det på grund af afgørende hensyn til den nationale sikkerhed i medfør af den foreslåede § 3 er nødvendigt at fravige regler uden offentlighedens kendskab for at opnå projektets eller aktivitetens formål, herunder om den sikkerhedsmæssige vurdering, som er indgået i beslutningsgrundlaget. Det er desuden efter den offentlige høring præciseret i afsnit 3.5.2 og i bemærkningerne til § 3, at det følger af § 2, stk. 2, i lov om etablering af et udvalg om forsvarets og politiets efterretningstjenester, jf. lovbekendtgørelse nr. 937 af 26. august 2014 med senere ændringer, at regeringen orienterer Udvalget vedrørende Efterretningstjenesterne om væsentlige omstændigheder af sikkerhedsmæssig karakter eller vedrørende udenrigspolitiske spørgsmål, som er af betydning for efterretningstjenesternes virksomhed. Det er desuden anført, at regeringens orientering af Folketinget i de omhandlede tilfælde vil ske i regi af Udvalget vedrørende Efterretningstjenesterne, som har særlige rammer for fortrolighed og indseende med efterretningstjenesterne.

2.2.13. Øvrige bemærkninger

Kommunernes Landsforening (KL) bemærker, at lovforslaget giver mulighed for at fravige de vejledende regler for støj, og at det dermed principielt vil være muligt at påføre boliger et støjniveau, der potentielt er skadeligt og i yderste konsekvens livstruende. KL anbefaler, at det i stedet overvejes, om visse af disse nødvendige anlæg og aktiviteter bør ske gennem ekspropriation af de påvirkede ejendomme. KL bemærker desuden, at lovforslaget bør sikre, at aftaler i medfør af lovforslaget bliver skriftligt dokumenteret i tilstrækkeligt omfang og på en måde, der gør det muligt – når sikkerhedssituationen tillader dette – at få indblik i begrundelserne og overvejelserne bag de byggerier og anlæg, der realiseres efter lovforslaget.

Green Power Denmark bemærker, at der efter organisationens opfattelse i lovforslaget er et noget ensidigt fokus på de hensyn, som lovforslaget skal varetage, og at der kan være andre, mindst ligeså samfundsvægtige hensyn, der skal inddrages i vurderingen. Green Power Denmark bemærker, at det særligt gælder for et område som elforsyning, der er udpeget som kritisk infrastruktur, og som har en væsentlig samfundsunderstøttende rolle. Green Power Denmark bemærker, at det bør fremgå klart af loven. Green Power Denmark bemærker, at det ikke kan udelukkes, at en fravigelse af reglerne på dette område kan få direkte og indirekte konsekvenser af økonomisk, kommerciel, sikkerhedsmæssig og forsyningsmæssig karakter. Det er Green Power Denmarks opfattelse, at lovforslaget bør forholde sig til dette. Der bør derudover være en adressering af eventuelle erstatningsretlige konsekvenser ved en sådan fravigelse. Green Power Denmark bemærker endelig, at Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet som ressortansvarlig myndighed for energisektoren i forhold til sikkerheden og sektorberedskabet bør fremhæves som en myndighed, som skal inddrages i vurderingerne.

Ved gennemførelsen af bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter skal det efter lovforslaget overvejes, om fastsættelse af regler må anses som værende et ekspropriativt indgreb over for de berørte fysiske eller juridiske personer.

Forsvarsministeriet anser ikke forsvarsformål eller civile beredskabsformål for at være snævre hensyn. Det fremgår bl.a. af bemærkningerne til lovforslagets § 1, at ved civile beredskabsformål forstås bl.a. bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, der bl.a. vil kunne være begrundet i alvorlige og uforudsete naturlige eller menneskeskabte trusler, herunder hybride trusler, terror og sabotage mod kritisk infrastruktur mv. Derudover vil sådanne projekter eller aktiviteter kunne være begrundet i aktuelle eller mulige kriser og væbnede konflikter, hvor der

eksempelvis kan være behov for at etablere eller renovere beskyttelsesrum til civilbefolkningen eller særlige faciliteter til at sikre regeringskontinuitet og videreførelse af samfundsbærende funktioner, herunder faciliteter som er nødvendige for at imødegå trusler mod sikkerheden i det danske samfund. Projekter for kritisk forsyningsinfrastruktur, der skal gennemføres af hensyn til væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål, vil også være omfattet af lovforslagets § 1.

3. Lovforslaget i forhold til lovudkastet

I forhold til det udkast til lovforslag, der har været i offentlig høring, indeholder det fremsatte lovforslag følgende indholdsmæssige ændringer:

- Lovforslagets §§ 1, 2, 3 og 6 er omskrevet. Der er tale om sproglige ændringer, og der er ikke tilsigtet indholdsmæssige ændringer.
- Det er blevet tydeliggjort i lovforslagets § 4, stk. 1, at der også kan eksproprieres til fordel for kommunale fællesskaber. Dette skal ses i lyset af, at det ikke på nuværende tidspunkt kan forudses, om der bliver behov for ekspropriation til fordel for kommunale fællesskaber.
- Lovforslagets § 4, stk. 4, er desuden justeret, således at kommunale fællesskaber er tilføjet som følge af ændringen i § 4, stk. 1. Det er blevet præciseret i § 4, stk. 4, at dem, der eksproprieres til fordel for, skal afholde alle omkostninger forbundet med ekspropriationen og "m.v." er udgået.
- Lovforslagets §§ 5-7 om ledningsarbejder er udgået, og der er i stedet indsat en bemyndigelsesbestemmelse i lovforslagets § 5, hvorefter forsvarsministeren kan fastsætte regler om arbejder på ledninger.
- Det er tilføjet i § 7, stk. 3, at også regler, der er udstedt i medfør af den nye bemyndigelsesbestemmelse i § 5, efter lovens ophævelse finder anvendelse på bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter, der er påbegyndt før lovens ophævelse. Formuleringen "iværksat på tidspunktet for" er ændret til "påbegyndt før", men der er ikke herved tilsigtet indholdsmæssige ændringer.
- Lovforslagets § 7, stk. 4, er udgået, da det vurderes, at der ikke er behov for at fastsætte overgangsregler.
- Der er i afsnit 1 i de almindelige bemærkninger indsat en supplerende beskrivelse af den politiske aftale, der blev indgået den 13. maj 2025.
- Det er i afsnit 3.1.2 i de almindelige bemærkninger præciseret, at kompetencen efter lovforslagets §§ 2 og 3 ikke kan delegeres til andre myndigheder, herunder underliggende myndigheder.
- Det er i afsnit 3.2.2 i de almindelige bemærkninger præciseret, at vedkommende minister forudsættes at inddrage den eller de relevante myndigheder, som ministeren ønsker at overtage beføjelserne fra.

- Det er i afsnit 3.2.2 i de almindelige bemærkninger præciseret, at udvalget "efter sædvanlig praksis" vil have mulighed for at stille spørgsmål til vedkommende minister.
- Det er i afsnit 3.4.2 i de almindelige bemærkninger præciseret, at der også kan ske afskæring af klageadgang til nævn.
- Det er i afsnit 3.5.1 i de almindelige bemærkninger præciseret, at der efter gældende ret ikke er en generel mulighed for vedkommende minister til at kunne fravige anden lovgivning uden offentlighedens inddragelse for så vidt angår bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter. Der er dog i den sammenhæng også henvist til § 12 i lov nr. 698 af 20. juni 2025 om forsvarssamarbejde mellem Danmark og Amerikas Forenede Stater m.v.
- Efterretningstjenesterne er ikke længere fremhævet i afsnit 3.5.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger som eksempler på myndigheder, der kan inddrages i vurderingen af fortrolighed efter lovforslagets § 3, stk. 1. Der er ikke herved tilsigtet en indholdsmæssig ændring. I afsnit 3.5.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger er det i stedet præciseret, at forsvarsministeren samt ministeren for samfundssikkerhed inddrager efterretningstjenesterne i vurderingen af, om betingelsen i lovforslagets § 3, stk. 2, vedrørende afgørende hensyn til den nationale sikkerhed er opfyldt. Det er endvidere præciseret i afsnit 3.5.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger og i bemærkningerne til § 3, at det følger af § 2, stk. 2, i lov om etablering af et udvalg om forsvarets og politiets efterretningstjenester, at regeringen orienterer Udvalget vedrørende Efterretningstjenesterne om væsentlige omstændigheder af sikkerhedsmæssig karakter eller vedrørende udenrigspolitiske spørgsmål, som er af betydning for efterretningstjenesternes virksomhed. Regeringens orientering af Folketinget vil i de omhandlede tilfælde ske i regi af Udvalget vedrørende Efterretningstjenesterne, som har særlige rammer for fortrolighed og indseende med efterretningstjenesterne.
- Det er i afsnit 4 i de almindelige bemærkninger tilføjet, at prioriteringen af ekspropriation til fordel for bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter omfattet af lovforslagets § 1 vil kunne indebære, at ekspropriationsprocessen for andre statslige anlægsprojekter vil blive forsinket. Det er også tilføjet, at det ikke kan udelukkes, at der skal tilføres ressourcer til Kommissarius ved Statens Ekspropriationer for Øerne og Kommissarius ved Statens Ekspropriationer for Jylland. Det er i bemærkningerne til § 4 tilføjet, at det forudsættes, at Kommissarius ved Statens Ekspropriationer prioriterer ekspropriation til fordel for bygge- og anlægsprojekter samt driftsaktiviteter omfattet af lovens § 1, hvor det vurderes nødvendigt, således at lovens formål ikke forspildes. Det er endvidere præciseret i bemærkningerne til den foreslåede § 4, at det forudsættes, at vedkommende minister vil skulle meddele kommissarius, at det er nødvendigt at prioritere den pågældende ekspropriation og i den forbindelse indgå i dialog med

kommissarius om et eventuelt behov for eventuelle fravigelser af bestemmelser i ekspropriationsprocesloven.

- Beskrivelsen i afsnit 5 i de almindelige bemærkninger om, at der kan opstå visse økonomiske konsekvenser for private ledningsejere, er udgået i lyset af ændringerne i de foreslåede regler om arbejder på ledninger.
- Det er i afsnit 8 i de almindelige bemærkninger præciseret, at det ikke kan udelukkes, at et sådant projekt eller en sådan aktivitet vil have negative miljø- og naturmæssige konsekvenser.
- Det er i bemærkningerne til § 1 præciseret, at bygge- og anlægsprojekter også vil kunne omfatte projekter vedrørende afvikling af eksisterende infrastruktur mv. Endvidere er der i bemærkningerne til § 1 indsat en beskrivelse af, hvad der forstås ved gennemførelse af en driftsaktivitet. En beskrivelse af tidspunktet for, hvornår betingelsen om væsentlige nationale forsvarsformål eller væsentlige civile beredskabsformål skal være opfyldt, er desuden tilføjet i bemærkningerne til § 1.
- Det er i bemærkningerne til § 2 præciseret, at vedkommende minister forudsættes at inddrage de myndigheder, som måtte blive berørt af de regler, som vil blive udstedt i medfør af bestemmelsen. Det er endvidere præciseret i bemærkningerne til § 2, at såfremt det alene er nødvendigt at fravige visse regler i en given periode, vil der kunne fastsættes regler om en sådan fravigelse, der kun vil finde anvendelse i den nødvendige periode. Endvidere er det i bemærkningerne til § 2 tilføjet, at det vil være vedkommende ministers ansvar at sikre, at de konkrete fravigelser udformes på den mindst indgribende måde.
- Det er i bemærkningerne til § 4 præciseret, at der endvidere kan eksproprieres til afledte anlægsprojekter, f.eks. hvis det som følge af et bygge- eller anlægsprojekt omfattet af § 1 er nødvendigt at omlægge ledninger til tredjemands ejendom. Formuleringen om, at vedkommende minister træffer egnede foranstaltninger til at mitigere en eventuel skadevirkning på konkurrence mv., er udgået af bemærkningerne til § 4. Det er præciseret i bemærkningerne til § 4, at ekspropriation kun vil kunne ske mod fuldstændig erstatning. Det er tilføjet i bemærkningerne til § 4, at bestemmelser i ekspropriationsprocesloven helt eller delvist vil kunne fraviges ved bekendtgørelse, jf. lovforslagets § 2, med henblik på at fremme ekspropriationsprocessen.
- Det er i bemærkningerne til § 7 uddybet, at begrundelsen for, at loven foreslås at træde i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende, er, at der er behov for så snart som muligt at kunne påbegynde konkrete projekter og aktiviteter i henhold til regler, som kan udstedes i medfør af loven, og som forventes udstedt i forbindelse med lovens ikrafttræden. Det er desuden i bemærkningerne til bestemmelsen præciseret, at det forhold, at projektet eller aktiviteten

skal være påbegyndt før lovens ophævelse, indebærer, at der i tilfælde omfattet af lovforslagets § 2 skal være fastsat en bekendtgørelse om et "nært forestående" konkret projekt.

Herudover er der foretaget ændringer af sproglig, redaktionel og lovteknisk karakter.